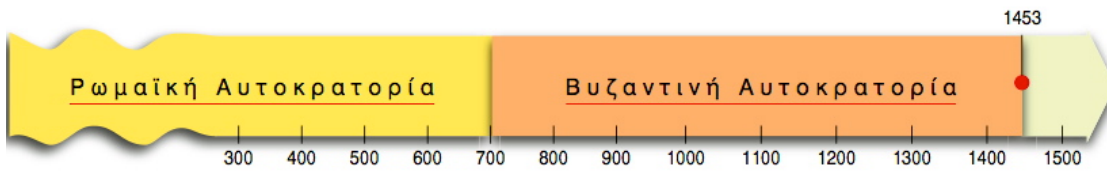

6^{ος} αιώνας: ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ & ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.

(•Στάση του Νίκα > ενίσχυση της αυτοκρατορικής εξουσίας • οργάνωση της Νομοθεσίας • επεκτατική πολιτική • οικοδομικό πρόγραμμα < Αγία Σοφία)

Υψη βιβλίου: σελ. 16

ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΤΙΜΗΣΗ:

Οι ιστορικοί ονομάζουν τον 6ο αιώνα «αίωνα του Ιουστινιανού», γιατί με αυτοκράτορα τον **Ιουστινιανό Α΄** (527–565) η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία πέρασε μια νέα περίοδο ακμής. Ο Ιουστινιανός αναδιοργάνωσε το ρωμαϊκό κράτος εσωτερικά. Παράλληλα, στο εξωτερικό προσπάθησε να πάρει με πολέμους τα ρωμαϊκά εδάφη που είχαν κατακτήσει γερμανικοί λαοί. Οι κατακτήσεις του όμως δεν κράτησαν πολύ και εξάντλησαν οικονομικά τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Όταν εμφανίστηκαν στα σύνορά της νέοι λαοί, η αυτοκρατορία ήταν πια αδύναμη. Έτσι, κάποιοι από αυτούς εγκαταστάθηκαν στα εδάφη της, ενώ άλλοι κατέκτησαν σημαντικές περιοχές

A. ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΗ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗ

Η κωδικοποίηση και η ενοποίηση του δικαίου

Στα χρόνια του Ιουστινιανού Α΄ έγινε νέα κωδικοποίηση στο δίκαιο. Μ' αυτή, η νομοθεσία έγινε ενιαία. Το δίκαιο αυτό έδειχνε πως ο αυτοκράτορας ήταν παντοδύναμος και η αυτοκρατορία ενωμένη κάτω από την εξουσία του. Τα νομοθετικά έργα που έγιναν την εποχή του Ιουστινιανού Α΄ αποτελούν την **Ιουστινιάνεια νομοθεσία**. Η σημασία της είναι πολύ μεγάλη. Ήταν η βάση για όλους τους νόμους στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία αλλά και σε πολλά χριστιανικά κράτη στη δυτική Ευρώπη. Σε αυτή βασίζονται αρκετοί νόμοι στα σύγχρονα ευρωπαϊκά κράτη.

Χειρόγραφο του Πανδέκτη, ενός από τα βιβλία της Ιουστινιάνειας νομοθεσίας, 6ος αιώνας, Φλωρεντία (Ιταλία), Βιβλιοθήκη Λαυρέντιου των Μεδίκων.

Άσκηση: Διάβασε στο βιβλίο σου (σελ. 16) τους λόγους της νομοθετικής μεταρρύθμισης, σύμφωνα με τον ιστοριογράφο Προκόπιο:

- α).....
.....
β).....
.....

Ιουστινιάνεια νομοθεσία

Η προηγούμενη νομοθεσία συγκεντρώθηκε και κωδικοποιήθηκε στον **Ιουστινιάνειο Κώδικα** (529), τον **Πανδέκτη** (534) και τις **Εισηγήσεις** (533). Τα τρία αυτά βιβλία ήταν γραμμένα στα λατινικά, την επίσημη γλώσσα στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Οι νεότεροι νόμοι του Ιουστινιανού Α΄ ονομάζονται **Νεαρές** και ήταν γραμμένοι στα ελληνικά. Αυτή τη γλώσσα μιλούσαν και καταλάβαιναν οι περισσότεροι κάτοικοι στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία.

B. ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΚΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ ΤΟΥ ΜΕΤΑ ΑΠΟ ΤΗ ΚΑΤΑΣΤΟΛΗ ΕΣΩΤΕΡΙΚΗΣ ΕΞΕΓΕΡΣΗΣ (Στάση του Νίκα, 532)

Έτσι λέγεται η εξέγερση του λαού της Κωνσταντινούπολης το 532. Πήρε το όνομά της από το σύνθημα «Νίκα» που φώναζαν αυτοί που εξεγέρθηκαν. Την εξέγερση την προκάλεσαν οι δήμοι. Το 532 οι δήμοι διαμαρτυρήθηκαν στον Ιππόδρομο για τους μεγάλους φόρους και τις άδικες πράξεις ορισμένων αξιωματούχων. Αρχικά έγιναν μικροσυγκρούσεις ανάμεσα στο στρατό και τους εξεγερμένους και κάποιοι από αυτούς εκτελέστηκαν. Τότε οι Πράσινοι και οι Βένετοι ενώθηκαν, ξεχύθηκαν στην πόλη, έκαψαν κτήρια και

6^{ος} αιώνας: ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ & ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. (•Στάση του Νίκα > ενίσχυση της αυτοκρατορικής εξουσίας • οργάνωση της Νομοθεσίας • επεκτατική πολιτική • οικοδομικό πρόγραμμα < Αγία Σοφία)

έβγαλαν νέα αυτοκράτορα. Ο Ιουστινιανός, όμως, αντιμετώπισε την εξέγερση, με τους στρατηγούς του Ναρσή και Βελισσάριο έσπρωξε το πλήθος μέσα στον Ιππόδρομο όπου και το εξόντωσε. Νικώντας τους δήμους, δυνάμωσε την εξουσία του. Μετά την εξέγερση, οι δήμοι έχασαν την πολιτική δύναμη που είχαν. Στο εξής, η εξουσία του αυτοκράτορα γίνεται **απόλυτη**, θεωρείται ότι βασιλεύει με τη θέληση του Θεού και δίνει λόγο μόνο σε αυτόν. Ο ίδιος ρυθμίζει, κάθε πτυχή της δημόσιας ζωής: τη νομοθεσία, την οικονομία, τη διοίκηση, την άμυνα, τις εκκλησιαστικές υποθέσεις κ.ά.

Τι ακριβώς ήταν οι Δήμοι;

Κατά τη γνώμη σου, πώς απέκτησαν την πολιτική τους δύναμη οι Δήμοι;

Οι δήμοι ήταν κυρίως αθλητικοί σύλλογοι που οργάνωναν τις αρματοδρομίες στον Ιππόδρομο. Συχνά το κράτος τους χρησιμοποιούσε για την άμυνα της πόλης και για να κατασκευάζουν δημόσια έργα. Οι δήμοι είχαν και πολιτική δύναμη γιατί επηρέαζαν το λαό. Στην Κωνσταντινούπολη δύο ήταν οι πιο σημαντικοί δήμοι που ανταγωνίζονταν μεταξύ τους: οι Πράσινοι και οι Βένετοι (γαλάζιοι). Πήραν το όνομά τους από τις πράσινες και γαλάζιες στολές των οδηγών στα άρματα του κάθε δήμου.

Γ. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Στη θρησκευτική του πολιτική ο Ιουστινιανός Α΄ είχε δύο στόχους: να επιβάλει το ορθόδοξο δόγμα σε ολόκληρη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία και να το διαδώσει έξω απ' αυτή.

Ερώτημα:

Ποιοι ήταν οι στόχοι του;
Για ποιο λόγο ενδιαφέρθηκε να επιβληθεί η Ορθοδοξία εις βάρος των αιρέσεων;

Από τον 4ο αιώνα η χριστιανική θρησκεία εξασφάλιζε ότι οι υπήκοοι ήταν πιστοί στο Ρωμαίο αυτοκράτορα. Για να μείνει λοιπόν η αυτοκρατορία ενωμένη, ο Ιουστινιανός Α΄ έπρεπε να λύσει τις διαφορές ανάμεσα στους ορθοδόξους και τους αιρετικούς (κυρίως τους μονοφυσίτες).

Ερώτημα:

Γιατί έδωσε σημασία στη διάδοση του χριστιανισμού και εκτός της αυτοκρατορίας;

Όμως με την πολιτική αυτή σε συμφωνούσαν οι μονοφυσίτες, που κυριαρχούσαν στη Συρία, την Παλαιστίνη και την Αίγυπτο.

Ο Ιουστινιανός Α΄ πήρε επίσης μέτρα ενάντια σ' όσους πίστευαν ακόμη στις **πολυθεϊστικές θρησκείες**. Ακόμη, προσπάθησε με την ιεραποστολή να διαδώσει το χριστιανισμό έξω από τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Για την εξωτερική πολιτική του ρωμαϊκού κράτους ήταν χρήσιμο να γίνουν χριστιανοί οι γειτονικοί του λαοί. Έτσι η Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία θα μπορούσε να κάνει πιο εύκολα εμπόριο και συμμαχίες μαζί τους και θα επηρέαζε τους λαούς αυτούς πολιτισμικά και πολιτικά.

Μέτρα και ενάντια στους Εθνικούς:

Τα μέτρα ενάντια στις πολυθεϊστικές θρησκείες ήταν πολλά. Οι οπαδοί τους έχαναν τις περιουσίες τους και δεν μπορούσαν να πάρουν δημόσια αξιώματα. Όσοι πολυθεϊστές ήταν δάσκαλοι δεν μπορούσαν πια να διδάσκουν. Το 529 ο Ιουστινιανός Α΄ έκλεισε τη Φιλοσοφική Σχολή της Αθήνας.

Παρακάτω, απόσπασμα από διάταγμα του Ιουστινιανού Α΄ ενάντια στους πολυθεϊστές.

11 Ζ. 1
Απαγορεύουμε κάθε διδασκαλία από αυτούς που έχουν την ίδια «τρέλα» με τους ασεβείς Έλληνες [οι οπαδοί των πολυθεϊστικών θρησκειών], για να μην [...] εκπαιδεύουν τους άθλιους μαθητές τους [...] [ούτε να] διαφθείρουν τις ψυχές αυτών που δήθεν εκπαιδεύουν. Και αυτοί [οι δάσκαλοι] να μην παίρνουν δημόσιο μισθό ούτε να μπορούν να πουν τη γνώμη τους ελεύθερα [...]

Ιουστινιανέιος Κώδικας, Διάταγμα του Ιουστινιανού Α΄, έτος 529

6^{ος} αιώνας: ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ & ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ .

(•Στάση του Νίκα > ενίσχυση της αυτοκρατορικής εξουσίας • οργάνωση της Νομοθεσίας • επεκτατική πολιτική • οικοδομικό πρόγραμμα < Αγία Σοφία)

Δ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Όπως είδαμε το δυτικό τμήμα του ρωμαϊκού κράτους δεν μπόρεσε να αντιμετωπίσει τη μετανάστευση των λαών και διαλύθηκε. Αντίθετα το ανατολικό τμήμα κατόρθωσε να ξεπεράσει την κρίση. Με την εξωτερική πολιτική του ο Ιουστινιανός Α΄ ήθελε να ξαναφέρει την ενότητα σε ολόκληρη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Γι' αυτό έκανε εκστρατείες ενάντια στα «βαρβαρικά βασίλεια». Όμως το ρωμαϊκό κράτος δεν μπόρεσε να κρατήσει για πολύ τα εδάφη που κατέκτησε.

476 μΧ.:
το δυτικό τμήμα
χάνεται για τη
Ρωμαϊκή Αυτοκρ.

Δες το χάρτη του βιβλίου (σελ. 17) για τα όρια του κράτους την εποχή του Ιουστινιανού, μετά τις επανακτήσεις. Να συγκρίνεις τα όρια του κράτους με αυτά της εποχής του Κωνσταντίνου Α΄ (σελ. 6 του βιβλίου).

Συνέπειες της
επεκτατικής πολιτικής → ανάγκη για χρήμα → βαριά φορολογία & άδειασμα του κρατικού ταμείου.

Οι πόλεμοι που έκανε ο Ιουστινιανός Α΄ κράτησαν πολύ. Οι περιοχές που κατέκτησε έπαθαν πολλές ζημιές και πολλοί κάτοικοί τους ζούσαν άθλια. Για να καλύψει τα πολεμικά έξοδα, ο Ιουστινιανός Α΄ έβαλε μεγάλους φόρους στους υπηκόους του. Πολλοί μικροκαλλιεργητές καταστράφηκαν οικονομικά και πήγαν στις μεγάλες πόλεις για να βρουν καλύτερη τύχη.

Αποτελεσματικότητα
των κατακτήσεων
του Ιουστινιανού

Οι αυτοκράτορες μετά τον Ιουστινιανό Α΄ δεν μπόρεσαν να κρατήσουν τα εδάφη που είχε ξαναπάρει στη δυτική Μεσόγειο. Από τα τέλη του 6ου μέχρι τα τέλη του 7ου αιώνα, διάφοροι λαοί έκαναν εισβολές στα εδάφη της Ρωμαϊκής Αυτοκρατορίας: άλλοι κατέλαβαν πολλές περιοχές της, άλλοι ίδρυσαν δικά τους κράτη, και άλλοι προσπάθησαν να εγκατασταθούν στο εσωτερικό της.

Ε. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ ΚΑΙ ΜΕΤΡΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΙΔΙΟΚΤΗΣΙΑΣ

Τον 6ο αιώνα, στο ρωμαϊκό κράτος συνεχίζεται να αυξάνεται η μεγάλη ιδιοκτησία σε βάρος της μικρής. Ο Ιουστινιανός Α΄ προσπάθησε να αντιμετωπίσει το πρόβλημα αυτό με **νομοθετικά μέτρα**, αλλά δεν κατάφερε να το λύσει.

Τον 6ο αιώνα το εξωτερικό εμπόριο αναπτύχθηκε σημαντικά.

Η Κωνσταντινούπολη ήταν εμπορικό σταυροδρόμι ανάμεσα στην Ασία και την Ευρώπη.

Έμποροι έφεραν μετάξι και μπαχαρικά, κυρίως από την Κίνα και τις Ινδίες. Το Βασίλειο των Σασανιδών όμως έλεγχε μεγάλο μέρος από το **δρόμο του μεταξίου**. Γι' αυτό τα προϊόντα αυτά τα πουλούσαν στις ρωμαϊκές αγορές πολύ ακριβά. Ο Ιουστινιανός Α΄ προσπάθησε να βρει άλλους **διεθνείς εμπορικούς δρόμους**. Μόνο όμως όταν άρχισαν να παράγουν **μετάξι** στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία, αυτό έγινε πιο φτηνό.

Ο Προκόπιος, αναφέρει πως κατάσκοποι του Ιουστινιανού κλέβουν το μυστικό της σηροτροφίας από τους Κινέζους και το μεταφέρουν στην Κωνσταντινούπολη.

ΣΤ. ΜΕΓΑΛΑ ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ

Ο Ιουστινιανός Α΄ έκανε πολλά δημόσια έργα σ' όλη τη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Κατασκεύασε μεγάλο αριθμό έργων που ήταν χρήσιμα για την άμυνα (φρούρια και τείχη), τη θρησκεία (ναοί), την υποδομή και την κοινωνική ωφέλεια (δρόμοι, γέφυρες, υδραγωγεία, αποθήκες σιτηρών). Κάποια από αυτά διασώζονται μέχρι σήμερα.

Μεταξωτό με την παράσταση του Σαμσών με το λιοντάρι. Τέλη 6^{ου} αι.- αρχ. 7^{ου} αι., Ουάσιγκτον, ΗΠΑ.

6^{ος} αιώνας: ΙΟΥΣΤΙΝΙΑΝΟΣ & ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ. (•Στάση του Νίκα > ενίσχυση της αυτοκρατορικής εξουσίας • οργάνωση της Νομοθεσίας • επεκτατική πολιτική • οικοδομικό πρόγραμμα < Αγία Σοφία)

Ζ. ΤΕΧΝΗ: ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ - ΨΗΦΙΔΩΤΑ - ΦΟΡΗΤΕΣ ΕΙΚΟΝΕΣ

Την εποχή αυτή συνεχίζουν να χτίζονται **εκκλησίες** στο ρυθμό της βασιλικής ή της ροτόντας.

Τον 6ο αιώνα δημιουργείται ένας νέος ρυθμός για τις εκκλησίες, η **βασιλική με τρούλο**. Αυτές οι εκκλησίες συνδυάζουν στοιχεία από τις βασιλικές και τις ροτόντες.

Για τα αρχιτεκτονικά στυλ: ροτόντα, βασιλική βασιλική με τρούλο δεξ το power point.

Η Αγία Σοφία

Η πιο σημαντική βασιλική με τρούλο και ένα από τα μεγαλύτερα μνημεία για την παγκόσμια αρχιτεκτονική κληρονομιά είναι η εκκλησία της **Αγίας Σοφίας** στην Κωνσταντινούπολη. Η Αγία Σοφία χτίστηκε στη θέση μιας παλιότερης εκκλησίας που κάηκε στη Στάση του Νίκα. Ο αυτοκράτορας Ιουστινιανός Α΄ ανέθεσε στους αρχιτέκτονες **Ανθέμιο** και **Ισιδώρο** να χτίσουν μια νέα, πιο μεγαλοπρεπή εκκλησία. Η Αγία Σοφία λεγόταν και Μεγάλη Εκκλησία, όχι μόνο για το μέγεθός της, αλλά γιατί είχε μεγάλη σημασία για την αυτοκρατορία και τη χριστιανική Εκκλησία. Δίπλα της είχε την έδρα του το Πατριαρχείο Κωνσταντινουπόλεως. Όταν οι Οθωμανοί κατέλαβαν την Κωνσταντινούπολη το 1453, η Αγία Σοφία έγινε τζαμί μέχρι το 1935. Από τότε είναι μουσείο.

- * 532- 537 μ. Χ.
- * 10.000 εργάτες
- * χρυσή
- Αγία Τράπεζα
- * 500 ιερείς
- * κίονες από το ναό της Αρτέμιδος (Έφεσος)

Οι εκκλησίες διακοσμούνται με μεγάλες τοιχογραφίες, **ψηφιδωτά** και **φορητές εικόνες**. Εικόνες ονομάζονται οι ζωγραφισμένες, ξύλινες συνήθως, επιφάνειες με χριστιανικό θέμα. Φορητές λέγονται οι εικόνες που μπορούν να αλλάξουν θέση. Οι παλιότερες φορητές εικόνες είναι από τον 6ο αιώνα. Αυτές έχουν επηρεαστεί από την **ελληνιστική και τη ρωμαϊκή ζωγραφική**.

Η τέχνη των ψηφιδωτών αναπτύχθηκε ιδιαίτερα τον 6ο αιώνα. Ψηφιδωτά σώζονται από διάφορες περιοχές στη Ρωμαϊκή Αυτοκρατορία. Τεχνίτες από την Κωνσταντινούπολη ταξίδευαν σε όλο το ρωμαϊκό κράτος για να διακοσμήσουν εκκλησίες. Όμως τα ψηφιδωτά κόστιζαν πολύ: τα χρήματα τα έδινε ο αυτοκράτορας ή πλούσιοι υπήκοοί του.

Από τα καλύτερα δείγματα της τέχνης του ψηφιδωτού με παράσταση του Ιουστινιανού → και της Θεοδώρας βρίσκεται στη Ραβέννα της Ιταλίας στην εκκλησία του Αγίου Βιταλίου.

Οι αποφάσεις του αυτοκράτορα είναι νόμος, αφού με το βασιλικό νόμο σχετικά με την κυριαρχική εξουσία του, ο δήμος [λαός] [...] τού παρέδωσε όλες τις κυριαρχικές του εξουσίες. Σίγουρα λοιπόν κάθε δικαστική απόφαση ή διάταγμα του αυτοκράτορα ισοδυναμεί με νόμο. Αυτά όλα ονομάζονται «διατάξεις».

Πανδέκτης, απόσπασμα από νόμο του έτους 534

Τι είδους πηγή είναι; .....
Γιατί βρίσκεται στη συλλογή «Πανδέκτης»; .....
Σε ποια γλώσσα είναι γραμμένο το αυθεντικό κείμενο του αποσπάσματος; Πώς το κατάλαβες; .....
Σύμφωνα με το απόσπασμα, από πού δόθηκε η εξουσία στον αυτοκράτορα; .....
Ισχύει πράγματι αυτός ο ισχυρισμός για την εξουσία του αυτοκράτορα;.....